

Eğitimde Çoklu Zeka Kuramı

Multiple Intelligence Theory at Education

Ahmet Haktan SİVRİKAYA

Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve
Spor Yüksekokulu
haktan35@hotmail.com

ÖZET

1983 yılında Howard Gardner tarafından ortaya atılan ve eğitimciler tarafından büyük ve olumlu ilgi gören Çoklu Zeka Kuramı'nda öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önüne alınarak eğitim verilmesi gerektiği ilkesi benimsenmiştir. Bireysel farklılıkların temele alındığı bir öğrenme-öğretme sürecinde, farklı yollarla öğrenen bireylerin varlığının kabulü, farklı yollarla öğretim anlayışını da beraberinde getirmektedir. Kuramda sadece sayısal ve sözel olarak başarılı olanların değil, müzikte, sporda, dansa, iletişimde, doğada, resimde de kendini gösterenlerin ve kendini iyi tanıyanların da zeki olduğu öne sürülmüştür. Bu da ancak eğitimciler için yeni bir bakış açısı kazandıran ve her bireyin farklı olduğunu vurgulayan Çoklu Zeka Kuramını uygulamakla mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çoklu Zeka Kuramı, eğitim, Howard Gardner

ABSTRACT

In the theory of Multiple Intelligences, derived by H. Gardner in 1983 and drew many educationists' attention, the idea that students' individual differences should be considered in the process of education has been adopted. In an educational process in which individual differences are considered, the recognition of presence of the students who learn in different ways results in diverse teaching methods as well. In this theory, not only the students who are successful in quantitative and verbal fields but also the ones who are good at music, sports, dance, communication, nature, and painting are also argued to be intelligent. This can be only possible when the Multiple Intelligences Theory, which acquires new perspectives to the educators and highlights each person is different, is realized.

Keywords: Theory of Multiple Intelligences, education, Howard Gardner

Yüzyıllardır bilim adamları ve filozoflar, insan aklının nasıl çalıştığını, geliştiğini ve nasıl ölçülebileceğini araştırmış ve bu konuda onlarca zeka kuramı, ölçüm teknikleri ve ölçme araçları geliştirmişlerdir. Bu çalışmalar arasında etkileri günümüze kadar devam edenler olduğu gibi, ortaya çıktığında ciddiye alınmayanları da olmuştur. Özellikle felsefe ve ruhbilimin gelişmesi ile bireyin sahip olduğu en önemli özelliklerden olan zekanın oluşumu konusunda önemli adımlar atılmıştır. Geçmişte zekanın sabit olduğu ve değiştirilemeyeceği, doğuştan getirilen bir özellik olduğu, ömür boyu aynı kalacağı görüşü benimsenmekteydi. Ancak, günümüzdeki beyin ve zeka konusundaki çalışmalar

sonucunda araştırmacılar, insanın zihinsel kapasitesiyle ilgili tek bir sınırlılık olduğunu ve bu sınırlılığın da insanın kendisinin zihinsel gücünün sınırlılığı ile ilgili olduğu görüşündedirler. Bunun bir adım ötesindeki çalışmalar ise insanın hangi yaşta ve hangi zeka düzeyinde olursa olsun, zihinsel kapasitesini geliştirmenin mümkün olduğunu belirtmektedir¹.

Üzerinde yıllardır çalışılan zeka, soyut bir kavramdır. Bu nedenle de hep merak edilen çerçeveleri çizilmeye çalışılan, sorgulanan bir canlı özelliği haline gelmiştir². Zeka, eğitimcilere göre; öğrenme yeteneği, biyologlara göre; çevreye uyma yeteneği, psikologlara göre, muhakeme yoluyla sonuca ulaşma yeteneği, bilgisayar bilimcilerine göre; bilgi işleme yeteneği olarak tanımlanmıştır^{3,4}.

Zekanın ne olduğu ve nasıl tanımlanması gerektiği konusu uzun yıllardan beri birçok eğitimcinin ilgi alanını oluşturmaktadır. Bazı eğitimciler, insanın zihinsel işlevlerini veya performanslarını temel alıp insan zekasını ölçtüğünü varsayan çeşitli IQ testleri geliştirerek zekayı kendilerinin hazırladıkları bu "testlerin ölçtüğü nitelik" olarak tanımlarken, bazıları da zekayı bir bireyin sahip olduğu "öğrenme gücü" olarak yorumlamışlardır. Zekaya ilişkin olarak geliştirilen geleneksel yapıdaki bu anlayış ve "IQ tarzı düşünme" sonucu insanlar genel olarak iki kategoriye ayrıldı. Zeki olanlar ve zeki olmayanlar. IQ testleri de bir bireyin zeki kişiler arasında yer alıp almadığını belirleyen yegane ölçüt olarak kabul gördü. Yani, bir bireyin zeki olup olmaması konusunda IQ tek ve değişmez bir belirleyici oldu. Dahası geleneksel anlayışa göre, bireyler ya doğuştan zekidir ya da değildir ve onların bu durumunu değiştirebilmek için yapılabilecek bir şey yoktur⁵.

Gardner Çoklu Zeka Kuramı ile zekanın toplumlar ve eğitim sistemi üzerinde yıllardır sürüp giden etkisi yani sadece sözel-dilsel zeka ile mantıksal-matematiksel zekayı hesaba katan klasik zeka tanımlanması ve zeka testleri tarihe karışmıştır. Gardner zekanın iki değil sekiz yönü olduğunu savunmuştur. Böylece sadece mantıksal-matematiksel ve dilde başarılı olanların değil, müzikte, sporda, dansa, iletişimde, doğada, resimde de kendini gösterenlerin ve kendini iyi tanıyanların da zeki olduğunu öne sürmüştür⁶. Gardner'a göre zeka; "Yaşam boyu karşılaşılan farklı durumlarda problemleri çözme ve yeni ürünler ortaya çıkarma kapasitesidir ve insanların sahip oldukları çoklu zekaların her biri yaşamak, öğrenmek, problem çözmek ve insan olmak için kullanılan etkili birer araçlardır"⁷.

Çoklu Zeka Kuramı

Beynin nasıl çalıştığına dayanarak aktif öğrenmenin ve başka öğrenci merkezli öğrenme yaklaşımlarının belli prensiplerini basitçe dile getiren bir kuramdır⁸.

1.Sözel/Dilsel Zeka: Dilin, sözcüklerin kullanımı ve anlaşılmasına yönelik yeteneğidir. Öykü, roman, şiir okuma, anlama, anlatma, yazma vb.

2.Mantıksal/Matematiksel Zeka: Matematik sorularını çözme, mantıksal kuramlarla uğraşma, kıyaslamalar ve sınıflandırmalar yapma becerisidir.

3. Görsel/Uzamsal Zeka: Resimler, imgeler, şekiller ve çizgilerle düşünme, üç boyutlu nesnelere algılama ve muhakeme etme becerisidir.

4. Müziksel/ Ritmik Zeka: Sesler, notalar, ritimlerle düşünme, farklı sesleri tanıma ve yeni sesler, ritimler üretme becerisidir.

5. Bedensel/ Kinestetik Zeka: Hareketlerle, jest ve mimiklerle kendini ifade etme, beyin ve vücut koordinasyonunu etkili bir biçimde kullanabilme becerisidir.

6. Kişilerarası/Sosyal Zeka: Grup içerisinde işbirlikçi çalışma, sözlü ve sözsüz iletişim kurma, insanların duygu, düşünce ve davranışlarını anlama, yorumlama ve insanları ikna edebilme becerisidir.

7. Kişisel/İçsel Zeka: Bireyin kendi duygularını, duygusal tepki derecesini, düşünme sürecini tanıma, kendini değerlendirebilme ve kendisi ile ilgili hedefler oluşturabilme becerisidir.

8. Doğacı/Varoluşçu Zeka: Doğadaki tüm canlıları tanıma, araştırma ve canlıların yaratılışları üzerine düşünme becerisidir⁹.

Çoklu Zeka Kuramı, bir felsefe olarak çok yeni değildir. Daha ilk çağlarda Platon (MÖ.427-347) çoklu eğitim-öğretim modellerinin önemini farkındaydı. Bunu "eğitimde zorlama kullanmayın, özellikle erken eğitim eğlenceli olmalıdır. Böylece siz doğal eğilimleri daha iyi keşfedebilirsiniz" sözleri ile vurgulamıştır³. "Çoklu Zeka Kuramı" Gardner'ın Harvard Üniversitesi projesi " Proje Sıfır" (Project Zero) kapsamında gerçekleştirdiği, normal ve yetenekli çocukların bilişsel potansiyellerinin gelişimi ve beyindeki hasarlardan doğan zeka bozuklukları konusundaki araştırmasının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle beyin hasarlı kişiler üzerinde yaptığı çalışmalar bu kuramın geliştirilmesinde yol gösterici olmuştur. Beynin farklı bölgelerinde meydana gelen hasarlar doğrultusunda bir etkinliği yapmakta güçlük çeken bireylerin, beynin diğer bölgeleri tarafından desteklenerek bu açıklığı kapattığı görülmüştür⁵.

1983 yılında Howard Gardner tarafından ortaya atılan ve eğitimciler tarafından büyük ve olumlu ilgi gören Çoklu Zeka Kuramı'nda öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önüne alınarak eğitim verilmesi gerektiği ilkesi benimsenmiştir. Kuramda bireylerin zekasının sekiz türde var olduğu belirtilmiştir¹⁰. Çoklu Zeka Kuramı'nın anahtar kavramı "çoğul" kelimesidir. Çünkü zeka çok yönlüdür. Doğuştan genetik kalıtımla getirilen zeka geliştirilebilir, değiştirilebilir ve zeki olmak belli derecede öğrenilebilir¹¹. Gardner "Düşünüş Biçimi" (Frames of Mind) adlı kitabında insanın çoklu zekaya sahip olduğunu öne sürmüş ve çoklu öğrenme ortamlarında bireylerin problem çözme becerisinin ve üretkenliğinin daha fazla olabileceğini belirtmiştir. Gardner, Çoklu Zeka Kuramı'nın temelinde biyolojik ve kültürel boyutların yer aldığını savunmaktadır. Nörobiyolojik araştırmalar öğrenmenin, hücreler arasında sinaptik değişimlerin bir sonucu olduğunu göstermektedir. Çoklu Zeka Kuramı bilişsel bilim, gelişimsel psikoloji ve nörobilimden yararlanılarak her bireyin zeka düzeyinin özerk güçler ya da yetenekler tarafından oluştuğunu ve

sekiz zeka gücünün var olduğunu savunmaktadır. Zekalar her zaman birlikte çalışırlar ancak bu çok karmaşık yollarla gerçekleşir. Örneğin bir futbol oyuncusu bedensel zekayı koşar, yakalar ve vururken; uzamsal zekayı sahayı ve görevini tanırken; dil ve sosyal zekayı oyun kurallarını öğrenirken ve takımıyla tartışırken, paylaşırken; özedönük zekayı kendini değerlendirirken kullanmaktadır¹². Çoklu Zeka Kuramı, insan zihnine açılan bir pencere gibidir ve beynin çeşitli bölümlerinin çok özel fonksiyonlarını açıklamaktadır. Zeka bireyin genetiksel kalıtımıyla olduğu kadar, bu bireyin ekolojik ve kültürel çevresiyle olan tecrübe ve deneyimleriyle de şekillenir¹³. Gardner'ın Çoklu Zeka Kuramı, bütün bireylerin çeşitli, farklı problemlerinin çözümü için sahip oldukları becerilerinin bir repertuarı olarak gösterilmektedir. Diğer bir ifadeyle, her kişi zekanın bir düzeyine sahip olabilir¹⁴.

Çoklu Zeka Kuramı'nın savunduğu en önemli etkenlerden birisi, bütün insanların göreceli olarak bütün zeka alanlarını yeterli bir uzmanlık düzeyinde geliştirebilme yeteneğine sahip olduğudur. Çoklu zeka da kişiye güçlü veya zayıf zekası gibi tanımlama yapmak sakıncalıdır. Çünkü bir insanın zayıf zekası diye ölçülen zekası, eğer onu geliştirme fırsatı tanınırsa, belli bir süre sonra o kişinin en güçlü zekası haline gelebilir^{3,15}. Kültürlerin farklı zeka türlerine verdikleri değerler, zeka gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Fazla değer verilen zeka türleri diğerlerinden daha çok ve hızlı gelişmektedir. Çünkü kabul gören ve değer verilen davranışlar motivasyonu arttırmakta ve bireyi bu davranışları zenginleştirmeye yöneltmektedir¹².

Çoklu Zeka Kuramı'na göre zekanın özellikleri şöyle sıralanmaktadır:

1. Her insan kendi zekasını artırma ve geliştirme yeteneğine sahiptir: Çok yakın zamana kadar, insan zekasının bütünü ile doğumla kazanıldığı, hayat boyu devam ettiği ve en önemlisi de birey ile birlikte doğan bu zekanın geliştirilmesine yönelik hiçbir şeyin mümkün olmadığı görüşü hakim iken, günümüz insan zekasının, yine insanın yapabilecekleri ile ilgili kendisi hakkında sahip olduğu ufkuyla paralellik gösterdiği kabul edilmektedir.

2. Zeka, sadece değişmekle kalmaz aynı zamanda başkalarına da öğretilir: Bu anlayışa göre; hangi yaş ve seviyede olursa olsun insanın zihinsel işlevleri, performansları veya kapasitesi değiştirilebilir, iyileştirilebilir ve geliştirilebilir.

3. Zeka, insandaki beyin ve zihin sistemlerinin birbiri ile etkileşimi sonucu ortaya çıkan çok yönlü bir olgudur. İnsan zekasının, insanın içinde yaşadığı fiziksel, sosyal ve kültürel çevresini algılamasını, anlamasını ve kontrol etmesini sağlayan birçok yönü vardır.

4. Zeka, çok yönlülük göstermesine rağmen, kendi içinde bir bütündür: Bir birey, günlük hayatta çözmesi gereken bir problem ile karşılaştığında, bu bireyin zekasının çeşitli yanları bir bütünlük göstererek, belli bir uyum içinde çalışırlar. Bu durumda insan zekasının güçlü alanları karşılaşılan problemi çözmek için üzerine düşen görevleri yerine getirirken, güçsüz alanları da,

eğitme eğilimindedirler.

5. Her insan çeşitli zeka alanlarının tümüne sahiptir. Çoklu Zeka Kuramı, her insanda yalnızca tek bir zekanın geçerliliğini belirlemek yerine, her insanın bütün zeka alanlarında yeteneğinin olduğu görüşünü benimsemektedir. Ancak, her insanda söz konusu olan bu zeka alanları değişik düzeylerde bulunabilmektedir. Dolayısıyla, her insan bazı zeka alanlarında oldukça gelişmiş ve diğerlerinde ise, çok az gelişmiş olabilmektedir.

6. Her insan, zeka alanlarından her birini belli bir düzeyde geliştirebilir. Bir bireyin belirli bir zeka alanındaki yetersizliğinden yakınması ve bu problemin doğuştan olduğunu varsayması, dolayısı ile de, bu durumun kolaylık ile değiştirilemeyeceği görüşüne karşın, Çoklu Zeka Kuramı, eğer yeterli ve uygun destek, imkan ve eğitim sağlanırsa, gerçekte her bireyin zeka alanlarının hepsini oldukça yüksek bir düzeyde geliştirebilme kapasitesine sahip olduğunu ileri sürmektedir.

7. Çeşitli zeka alanları, genellikle bir arada belli bir uyum içinde çalışır. Genellikle, gerçek hayatta hiçbir zeka alanı tek başına var olmaz. Dolayısıyla, çeşitli zeka alanları birbirleri ile sürekli olarak etkileşim içindedir. Örneğin, futbol oynamakta olan bir kişinin koşmak, topu başkasına atmak ve topu yakalamak gibi özellikleri içeren bedensel-kinestetik zeka alanına sahip olmasının yanında, bu kişinin kendisini oyun sahasına adapte edebilmesi için görsel-uzaysal zekaya ve oyunda ortaya çıkabilecek muhtemel anlaşmazlıkların çözümünü için de sosyal zekaya sahip olması gerekir.

8. Bir insanın her alanda zeki olabilmesinin birçok yolu bulunmaktadır. Bir kişinin belli bir alanda zeki sayılabilmesi için herkesçe benimsenmiş standart sayılabilecek bir takım kriterler söz konusu değildir. Dolayısıyla, sözel-dilsel zekaya sahip bir kişi, okumayı çok iyi beceremeyebilir, fakat aynı birey yüksek düzeyde tiyatro, drama veya oyun yeteneği sergileyebilir¹³.

Çoklu Zeka Kuramı insanların öğrenme ve öğretmeye farklı yaklaşımlar geliştirmeleri için zeka alanlarının kullanıldığı bir teoridir. O halde Çoklu Zeka Kuramı, beynin nasıl çalıştığına dayanarak aktif öğrenmenin ve başka öğrenci merkezli öğrenme yaklaşımlarının belli prensiplerini basitçe dile getiren bir kuramdır⁸. Çoklu Zeka Kuramı'na göre, öğrenciler yetkin oldukları zeka alanlarını daha verimli öğrenme için kullanmaları ve hem bunları, hem de diğer zeka alanlarını geliştirmeleri için desteklenmelidir. Dolayısıyla öğrenmeyi kolaylaştırmak için, öğretmenlerin, öğrencilerinin güçlü ve zayıf oldukları çoklu zeka alanlarını belirlemeye çalışmaları yararlı olacaktır¹⁶.

Bireysel ayrılıklara dikkat çeken Çoklu Zeka Kuramı, uygulamalarda öğrencilerin tüm yeteneklerini, ilgi ve isteklerini kullanmalarını sağlamayı hedeflemektedir. Zeka alanları bireylerin zihinsel durumlarını temsil etmekte, kesinlikle kim ya da ne olduklarını belirtmemektedir. Bu kuram, bireyde yalnız bir zekanın geçerliliğini belirlemek yerine her insanın bütün zeka alanlarında yeteneğinin olduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla, her birey bazı zeka alanlarında oldukça gelişmiş, bazılarında orta düzeyde gelişmiş ve bazılarında

ise çok az gelişmiş olabilmektedir¹⁷. Çoklu Zeka Kuramı, bugün geleneksel yöntemlerin aksine öğrencilerin birden fazla zeka alanlarını dikkate alarak, sınıftaki bütün öğrencilere ulaşarak öğretimde yöntem zenginliğini arttırmaktadır¹⁸. Çoklu Zeka Kuramı'nı geleneksel zeka anlayışından ayıran iki temel özelliği; gerçek yaşamda problem çözmeye, bir ürün elde etmeye dayanması ve zekanın çoğul olarak ele alınmasıdır¹². Geleneksel eğitimde ise öğretmen anlatıcı, öğrenci dinleyici durumundadır. Dolayısıyla bu sistem yalnız sözlü anlatıma dayalıdır. Çağdaş eğitimde, Çoklu Zeka Kuramı'ndan hareketle farklı zeka alanlarına sahip öğrencilerin konuya ilgisi arttırılmış ve öğrenme süreçleri kısaltılmıştır¹⁹.

Öğrencilerin farklı doğalarını, bireysel farklılıklarını tanıma, onların da bu farklılıklardan haberdar olmasını sağlama, öğrencileri geleceğe hazırlamak için oldukça önemlidir. Ayrıca, bireylerin farklılıklarının, becerilerinin ve yetkin oldukları alanların belirlenmesi ve değerlendirilmesi, öğretimin başarısının artırılması için gerekli görülmektedir. Böyle bir farkındalık anlamlı sınıf etkinlikleri düzenlemede öğretmenlere de yardımcı olacaktır¹⁶. Bireysel farklılıkların temele alındığı bir öğrenme-öğretme sürecinde, farklı yollarla öğrenen bireylerin varlığının kabulü, farklı yollarla öğretim anlayışını da beraberinde getirmektedir. Bu da ancak eğitimcilere yeni bir bakış açısı kazandıran ve her bireyin farklı olduğunu vurgulayan Çoklu Zeka Kuramını uygulamakla mümkün olacaktır².

Öğrenme ve öğretme teknikleri hakkında yeni bilgiler, öğrenmenin parmak izi kadar kişiye özgün olduğunu herkesin öğrenme tür ve kapasitesinin farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Uygun öğrenme ortamında öğrenmeyecek birey yoktur. Böyle bir sonuca ulaşmak için bireysel özelliklere değer veren çok yönlü zihinsel gelişim hedeflendiği bir eğitim anlayışının eğitim sistemine egemen olması gerekmektedir¹⁹. Her birey, kendine özgü özelliklere sahiptir. Öğretmenler, öğrencilerin öğrenmesinde bireysel özellikleri dikkate almalı ve öğretim ortamını bu özelliklere göre düzenlemelidir²⁰. Eğitim programlarının çağın gereksinimlerine yanıt verebilecek şekilde yenilenmesi ve ilk adımın bireysel özellikleri belirleyerek atılması gerekmektedir. Bu hedefe en uygun yolun öğrenci merkezli eğitim ve öğretim olduğu açıkça görülmektedir. Bu nedenle günümüzde bireyselleştirilmiş eğitimi destekleyen esnek programlara ihtiyaç duyulmaktadır²¹.

Değişik öğrenme yollarının, düşünmeye dayalı etkinliklerin yer aldığı derslerde, öğrencilere beyinlerini aktif olarak kullanma fırsatı verilir. Ezbere dayalı, kuru bilgiler yerine öğrenciler öğrenme sürecinin içine alınırlar ve öğrenmede aktiftirler. Aktif öğrenme ortamlarında yaşayarak öğrenme sonucu, öğrendikleri bilgileri gerçek yaşamda etkili bir biçimde nerelerde nasıl kullanacaklarını öğrenirler²². Çoklu Zekâ Kuramı'nın eğitim ve öğretimde kullanımı ile kişiler arası bireysel farklılıklara değer verilir ve bu farklılıkların gelişimi için ortamlar oluşturulur. "Eğitim ve öğretimin amacı, tekdüze beyinler yerine farklılıkları arttırmaktır" ^{22,23}.

Eğitim, belli amaçlara göre insanların davranışlarının planlı olarak değiştirilmesinin yasa ve ilkelerini bulmaya ve bu amaçla teknikler geliştirmeye çalışan bir bilim dalıdır. Eğitim; öğrencilerde bulunan farklı ilgileri, gereksinimleri ve yetenekleri ortaya çıkararak, bunları sınıftaki öğretme-öğrenme sürecinin temelleri olarak kullanmaktır. Eğitim, en genel anlamıyla, insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Günümüzde okullar, eğitim sürecinin en önemli kısmını oluşturur. Okullardaki bu formal eğitim amaçlıdır, önceden hazırlanmış bir plan çerçevesinde planlı olarak yapılır ve öğretim yoluyla gerçekleştirilir. Eğitim süreci öğretmen tarafından planlanır, uygulanır, izlenir ve eğitim süreci kontrollü olarak yürütülür²⁴. Bireyde kendi yaşantıları yoluyla davranış değişikliği oluşturma süreci olarak tanımlanan eğitim kavramı en genel anlamıyla bireyleri belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir ve bu süreçten geçen insanın kişiliği olumlu yönde değişir²⁵. Eğitim için çoklu zekanın anlamı, deneysel testleri hedefleyebilen, insan bilişini göz önünde tutarak geliştirilen teorinin aslında yatmaktadır¹⁴. Kuşkusuz Çoklu Zeka Kuram'ı eğitimcilere yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Getirdiği en önemli farklılık bireylerin zeki ya da aptal değil; farklı olduklarını vurgulamasıdır. Kurama göre herkes farklı nedenlerle, farklı yollarla, farklı hızlarda öğrenir. Öğretmenlerin öğretim sürecinde sadece bu görüşü dikkate alması bile pek çok değişkeni etkiler. Kuramla ilgili öğretim uygulamaları da, öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmakta, kendilerini tanımalarını, kendilerine güvenmelerini, bireysel farklılıklara saygı duymalarını, yaratıcı düşüncelerini geliştirmelerini ve gelecekte hangi mesleği seçeceklerini düşünmeye başlamalarını sağlamaktadır².

Çoklu Zeka Kuramının Öğrenciler İçin Yararları

- Bireysel farklılıklara değer verilmesini ve geliştirilmesini sağlar,
  - Öğrenmenin daha güvenilir değerlendirilmesini sağlar,
  - Hatırlama, düşünme, problem çözme ve akademik başarısını artırır,
  - Pek çok zeka alanı kullanarak öğrenme, kendine güven duygusunu geliştirir,
  - Çağına uygun olarak bireyleri, yaşam, iş hayatı ve sürekli öğrenmeye hazırlar,
  - Tüm öğrencilere eşit öğrenme olanağı sağlar,
  - Öğretme yetersizlikleri yerine öğrenme farklılıklarını anlamayı sağlar,
  - Eğitim programının bir parçası olarak kişisel ve sosyal gelişim sağlar
- #### Çoklu Zeka Kuramının Öğretmenler İçin Yararları
- Tüm öğrenciler ve personele yönelik olarak destek, güdüleme ve başarıyı artırma gibi davranışlarla öğrenme için olumlu bir iklim sağlar,
  - Öğretim stratejilerini genişletir ve geliştirir,
  - Farklı öğrenme-öğretme yaklaşımlarını uygulanabilir kılar,
  - Öğretmen-Veli işbirliğini artırır,
  - Profesyonellik duygusunu yeniler,
  - Okul kararlarının kapsamını artırır²⁶.

Çoklu Zeka Kuramı'nın Sınıf uygulamalarında Dikkat Edilmesi Gereken Temel Kurallar

1. Öğretmenler bütün zekalara eşit derecede önem vermelidir: Bu görüş geleneksel eğitim sistemiyle çelişir gibi görünmektedir, zira geleneksel sistemde genellikle dil ve matematiksel zeka üzerinde yoğunlaşmaktadır. Çoklu Zeka Kuramı ise öğrencilerde bulunan tüm güç ve becerilerin tanınması ve öğretilmesi görüşünü temele almaktadır.

2. Öğretmenler materyal sunumunda tüm zekaları geliştirici ya da tüm zekaları kullanmaya yönelik faaliyetler hazırlamalıdır: Örneğin, tarihteki önemli savaşlar öğretilirken, öğretmen öğrencilere savaş haritası gösterebilir, savaş şarkıları dinletebilir, bağımsızlık antlaşmasını öğrencilere rol dağıtarak oynatabilir, savaş zamanındaki günlük hayatı anlatan bir hikaye okutabilir. Böyle bir sunum sadece öğrenmeyi sağlamakla kalmaz, öğretmeni de aynı konuyu değişik ve yaratıcı faaliyetler düzenleyerek öğretmeye de güdeleyebilir. Farklı zekalar kullanılarak öğrenilen bir konu daha iyi anlaşılabilir.

3. Herkes sekiz zeka ile doğar ancak ne yazık ki öğrenciler sınıfa farklı zekaları gelişmiş halde gelirler: Başka bir deyişle, her çocuk kendi zihinsel güç ve zayıflıklarıyla öğrenme ortamına katılır. Bu gelişmiş zeka alanları bilgiyi öğrenmenin ne kadar zor ya da kolay olacağını belirler. Bu durum genellikle öğrenme stili olarak isimlendirilmektedir. Bir sınıfta pek çok öğrenme stili var olabilir ancak bir öğretmen için bunların hepsinin her derste belirlenerek kullanılması çok zordur. Ne yazık ki, öğretmenlerimiz öğrencinin daha çok gelişmiş zekasını kullanarak konuyu öğrenmesini sağlayamamaktadır. Örneğin, öğretmen müzikal zekası gelişmiş bir öğrenciyi devrim savaşında ne olduğu ile ilgili bir şarkı yazmasını önerebilir²⁷.

Çoklu Zeka Kuramı'nın program uygulamalarına ilişkin çalışmaları beş başlık altında özetlemektedir.

1. Çoklu Zekaya Dayalı Ders Tasarımı: Ders tasarımında bazı öğretmenler zeka alanlarını konuyu öğretirken başlangıç noktası olarak görmekte ve örneğin cebir ve geometriyi bedensel zekayı kullanarak öğretmektedirler. Böylece kalem-kağıt ile öğrenemeyen öğrenciler model kurarak ve formülleri rol yapma ile göstererek daha kolay öğrenmektedirler. Bazı öğretmenler derslerinde tüm zeka alanlarını bütünleştirerek öğretimi daha uygun hale getirmektedir. Bazıları ise öğrencilerine o konuyu nasıl öğrenmek istediklerini sorarak zeka alanını kendilerinin seçmesini istemektedir.

2. Disiplinlerarası Öğretim Programları: Öğrencilerin zeka alanlarını ortaya çıkarmak ve eğitimde faydalanmak amacıyla tüm disiplinlerden faydalanmak oldukça yararlı bulunmaktadır. Bu amaçla çekirdek eğitim programları yaklaşımı (core curriculum) önerilmektedir. Bu yaklaşımda öğrenciler ortak çekirdek konuları öğrendikten sonra zeka alanlarına uygun olarak ilgi duydukları konularda ders almaktadır.

3. Öğrenci Projeleri: Kimi eğitimciler zeka alanlarını eğitimle bütünleştirmek

amacıyla, öğrencilere araştırabilecekleri sorular yönelterek kendi kendilerine yürütecekleri projeler vermeyi önermektedirler. Böylece öğrenciler konuyla ilgili kaynakları taramakta, sınıflamakta, yorumlamakta ve sınıfta tartışmaktadır.

4. Değerlendirme: Öğrencilerin projeler ve kurs çalışmalarından neler öğrendiğini boşluk doldurma ya da kısa cevaplı testlerle ölçmek yeterli bulunmamaktadır. Bunların yerine öğrencinin yüksek düzeyde düşünme becerilerini ortaya koyacağı, öğrendiğini genelleyebileceği, içerikle yaşantılarını ilişkilendirebileceği ve bilgilerini yeni durumlarda kullanabileceği durumlar yaratılarak değerlendirme yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu amaçla örneğin veli ve öğrenciler birlikte değerlendirilebilmektedir.

Öğrenciler gelişim dosyalarında (portfolio) bulunan proje ve deneyimlerini kendileri inceledikten sonra, bir başka arkadaşının ve öğretmenin de dosya değerlendirmesini yapmaktadır. Veliler ise hedefleri belirleyerek, çocukların özel video filmlerini izleyerek, kursu değerlendirerek, sınıfı ziyaret ettiklerinde informal yorumlar katarak değerlendirme sürecine katılabilmektedir.

5. Yönlendirme (Çıraklık Programları): Gardner, ilk ve orta dereceli okulların bireyselleştirilmiş programlarla çıraklık fırsatları sunularak yürütülmesini savunmaktadır. Burada bir öğrenci üç farklı çıraklık grubuna dahil olmakta; örneğin birinde sanat ya da zanaat alanlarında, ikincisinde akademik alanda ve üçüncüsünde dans ve spor gibi fiziksel alanda çıraklık eğitimi almaktadır. Daha sonra öğrencilerin istek ve başarılarına göre seçim yapmaları sağlanmaktadır. Çıraklık programları okul programlarının bir parçası ya da program dışı bir fırsat şeklinde planlanabilir¹².

Sonuç olarak, Çoklu Zeka Kuramı'nın bilinmesi, öğrencilerin tanınmasında ve ihtiyaçlarının öğrenilmesinde eğitimcilere büyük kolaylık sağlar. Gardner, öğrencilerin farklı yanlarının farkında olunmasını ve eğitim durumlarının, bu farklılıkları göz önünde bulundurarak düzenlenmesini önerir. Kuramın getirdiği en büyük yenilik, eğitimin bireyselleştirilmesidir ve hızla gelişmekte olan teknolojiden dolayı bu gittikçe daha kolaylaşmaktadır. Öğretimde herhangi bir tek tip eğitsel yaklaşımın çocukların yalnızca küçük bir kısmına sesleneceği kabul edilmelidir. Gardner şöyle demektedir: "Hepimiz bu dünyaya bir kez geliyoruz. Öğretmenler bir kez geliyor. Öğrenciler bir kez geliyor. Herkese eşit şans tanımak zorundayız. Sonunda herkesle başarılı olamayacağız, ama bunun için çabalamak önemlidir"²⁸.

Kaynakça

-
- Arı, R., Saban, A., 2000., Sınıf Yönetimi. Ceylan Ofset, Konya.
Armstrong, T., 2000, "Multiple Intelligences in The Classroom",. Association for Supervision and Curriculum Development, 2nd Edition, p,155, Virginia, USA.
Aşçı, Z., Demircioğlu, D.,2002, "Çoklu Zeka Teorisine Göre Geliştirilen Ekoloji Ünitesinin,

- Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Ekoloji Başarısına ve Tutumlarına Olan Etkileri”, ODTÜ Eğitim Fakültesi, OFMAE Bölümü, Ankara.
- Canoğlu, İ., 2004, “Eğitim Teknolojilerinden Yararlanarak Çoklu Zekanın Öğretimde Kullanımı Üzerine Bir Uygulama”, Journal of Educational Technology- JOJET, Volume 3, Issue 4, October, Article, 14,
- Cifuentes, L., Hughey, J.,2003, “The Interactive Effects Of Computer Conferencing and Multiple Intelligences On Expository Writing”, The Quarterly Review of Distance Education, Volume 4(1), p 15–30, Texas A&M University.
- Bümen, N., 2005., Okulda Çoklu Zeka Kuramı. Pegem A Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara.
- Demirel, Ö., 2000., Planlamadan Uygulamaya Öğretme Sanatı. Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Demirel ve ark., 2006., Eğitimde Çoklu Zeka Kuram ve Uygulama. Pegem Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara.
- Demirel, Ö., 2007., Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme. Pegem Yayıncılık, 10. Baskı, Ankara.
- Fidan, N., Erden, M., 1996., Eğitime Giriş. Alkım Yayınevi, Ankara.
- Gardner, H., 1983. Frames of Mind. The Theory of Multiple Intelligences. Basic Books, New York.
- Gardner, H., 1999, “ Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21 st Century”, NY Basic Books, New York.
- Gardner, H., 2004., Zihin Çerçeveleri Çoklu Zeka Kuramı. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Günçe, G., 1973., Piaget Kuramına Toplu Bakış, Çocukta Zihinsel Gelişim. Eğitim Fakültesi, Baylan Matbaası ,Ankara.
- Güngör, F., 2005, “Sınıf Öğretmenlerinin Zeka Alanlarına Göre Çoklu Zeka Etkinliklerini Uygulama Durumlarının Belirlenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Kara Elmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Gürkan ve ark., 1998., Eğitim Bilimlerine Giriş. Alkım Yayınları, (Editör Fatma Varış), İstanbul.
- Kaptan, F., 1998., Fen Bilgisi Öğretimi. Anı Yayıncılık ,Ankara.
- Koroğlu, H., Yeşildere, S., 2004, “ İlköğretim Yedinci Sınıf Matematik Dersi Tamsayılar Ünitesinde çoklu Zeka Teorisi Tabanlı Öğretimin Öğrenci Başarısına Etkisi”, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 24, Sayı (2),25,41, Ankara.
- Küçükahmet, L., 2006., Öğretimde Planlama ve Değerlendirme. Nobel Yayın, 18. Baskı, Ankara.
- Öktem, F., 2001., Zeka Kavramı, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Sayı, 22,
- Özden, Y., 2008., Öğrenme ve Öğretme. Pegem Yayıncılık, 8. Baskı, Ankara.
- Saban, A., 2004., Öğrenme Öğretme Süreci. Nobel Yayın, 3. Baskı, Ankara.
- Selçuk, Z., 2000., Okul Deneyimi ve Uygulama.,Nobel Yayınevi, Ankara.
- Selçuk, Z., Kayılı H., Okut L., 2004., Çoklu Zeka Uygulamaları. Nobel Yayın, 2. Baskı, Ankara.
- Talu, N., 1999, “Çoklu Zeka Kuramı ve Eğitime Yansımaları”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15,164–172, Ankara.
- Uysal, E., Eryılmaz, A., 2006, “Yedinci ve Onuncu Sınıf Öğrencilerinin Kendini Değerlendirmesiyle Bulunan Çoklu Zeka Boyutları Üzerine Bir Çalışma”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30, sayfa 230-239, Anklara.
- Ülgen, G., 1995., Eğitim Psikolojisi. Bilim Yayınları , Ankara.
- Varış, F., 1996., Eğitimde Program Geliştirme. Alkım Yayınları, Ankara.